

مقایسه میزان تحریک جویی افراد سوء مصرف کننده تریاک با افراد بهنجار

محمدعلی گودرزی^۱

دانشور رستمی^۲

چکیده

تحقیقات اخیر نشان داده است که از طریق ارزیابی برخی از متغیرهای شخصیتی می توان به شناسایی افرادی که در معرض خطر اعتیاد به مواد مخدر هستند، پرداخت. شناسایی این افراد می تواند به برنامه ریزان اجتماعی کمک کند که به طور اختصاصی چنین افرادی را در شمول برنامه های پیشگیری خود قرار دهند. هدف تحقیق حاضر مقایسه میزان تحریک جویی افراد سوء مصرف کننده مواد با افراد بهنجار است. از این طریق می توان متغیرهای شخصیتی مؤثر در گرایش به سوء مصرف مواد را شناسایی کرد. برای این منظور ۳۱ نفر سوء مصرف کننده تریاک با ۳۱ نفر بهنجار از نظر متغیرهای سن، تحصیلات، تحصیلات پدر و تحصیلات مادر همساز می شدند. سپس، پرسشنامه تحریک جویی زاگرمین روی آنها اجرا شد. مقایسه میزان تحریک جویی در دو گروه نشان می دهد که افراد سوء مصرف کننده مواد در نمره کلی و خرده مقیاس های تجربه جویی و تنوع طلبی نسبت به گروه بهنجار نمرات بالاتری کسب کرده اند.

کلید واژگان: اعتیاد، سوء مصرف مواد، وابستگی، تحریک جویی

مقدمه

گرایش های اخیر در زمینه تدابیر پیشگیرانه برای ارتقاء سطح سلامتی موجب شده است که توجه دانشمندان به رفتارهای خطر پذیر در بین جمعیت های خاصی (بویژه نوجوانان و جوانان) و شناسایی افراد در معرض خطر معطوف شود. از جمله این رفتارها سوء مصرف مواد^۳ و الکل است (واگنر^۴ ۲۰۰۱). در مطالعات مختلف نشان داده شده است که عوامل شخصیتی می تواند در دست زدن به رفتارهای خطرناک نقش مهمی داشته باشند، یکی از این عوامل که نقش آن در سوء مصرف مواد به تفصیل مورد بررسی قرار گرفته است، ویژگی تحریک جویی^۵ است.

۱- استادیار بخش روان شناسی بالینی دانشگاه شیراز

۲- کارشناس روان شناسی بالینی

^۳-Substance abuse

^۴-Wagner, M.K.

^۵-Sensation Seeking

مفهوم تحریک جویی به عنوان یکی از ابعاد شخصیتی، اولین بار توسط زاگرمین^۱ در سال ۱۹۶۴ مطرح شد. افراد تحریک جو، کسانی هستند که در زندگی به دنبال هیجان، تنوع، تازگی و تجربه‌های جدید می‌روند و از خطرات استقبال می‌کنند. تحریک جویی را می‌توان به عنوان نیاز به تنوع جویی برای دریافت‌های حسی و شورانگیز و تمایل به پذیرش خطرات جسمانی و اجتماعی به منظور کسب تجارب مشابه تعریف کرد (زاگرمین، ۱۹۷۹). زاگرمین تحریک جویی را با نظریه سطح بهینه انگیزش^۲ ارتباط داد. هنگامی که فردی از سطح بهینه انگیزش برخوردار نباشد، تلاش می‌کند که با جستجوی تحریکات حسی در محیط خود به سطح بهینه انگیزش دست یابد. فرد تحریک جو کسی است که برای نگهداری سطح بهینه‌ای از انگیزش به تحریکات و تجارب جدید، متنوع و پیچیده نیاز دارد. شخص تحریک جو در برابر تجارب و محرک‌های تکراری زودتر از افراد دیگر خسته و درمانده می‌شود. او در برابر تحریکات درونی حساس‌تر و در برابر ممانعت‌های بیرونی کم تحمل‌تر است (زاگرمین و بون^۳).

برای اندازه‌گیری میزان تحریک جویی افراد، زاگرمین مقیاسی را تهیه کرد که بعدها به نام مقیاس تحریک‌جویی^۴ زاگرمین معروف شد. زاگرمین (۱۹۷۱) در تحلیل عاملی مقیاس خود به ۴ عامل زیر دست یافت: هیجان‌طلبی و ماجراجویی^۵، تجربه جویی^۶، بازداری زدایی^۷ و ملال‌پذیری^۸.

زاگرمین (۱۹۹۴)، تعدادی از مطالعات را مورد بازنگری قرار داد که رابطه بین تحریک جویی و سوء‌مصرف مواد را بررسی کرده بودند. نتایج این مطالعات حاکی از آن بود که مصرف مواد با نمرات بالا در عامل‌های تحریک جویی رابطه مثبتی دارد.

فورتن^۹ و همکاران (۱۹۹۹) نشان داده‌اند که بین بعد هیجان‌جویی و ماجراجویی و سوء‌مصرف مواد رابطه مثبت وجود دارد. کیستاین^۱ (۱۹۹۹) نشان داد که عوامل بازداری زدایی و هیجان

^۱ -Zuckerman

^۲ - Optimal Level of Arousal theory

^۳ -Bone

^۴ - Sensation Seeking Scale

^۵ - Thrill and adventure seeking

^۶ -Experience Seeking

^۷ -Disinhibition

^۸ -Boredam Susceptibility

^۹ -Forthun

طلبی و ماجراجویی برای مصرف مواد در نوجوانان در شمار عوامل خطر عمده محسوب می‌شود. فرنکوژ^۲ و همکاران (۲۰۰۳) نیز نتایج مشابهی را در گروهی از مصرف کنندگان تریاک گزارش داده‌اند. میشل^۳ (۱۹۹۹) نیز نشان داد که افراد سیگاری از لحاظ تکانشی بودن و میزان تحریک جویی از گروه بهنجار بالاترند. به اعتقاد زاگرمین (۱۹۸۳)، بعد هیجان‌طلبی و ماجراجویی با رفتارهای خطرپذیر مثبت^۴ در ارتباط است، ولی رابطه ضعیف‌تری با رفتار خطرپذیر منفی دارد (هانسن و بریویک^۵، ۲۰۰۱).

واگنر (۲۰۰۱) نشان داد که تحریک جویی به طور معنی داری سوءمصرف مواد را پیش بینی می‌کند. سگال و سینگر^۶ (۱۹۷۶) نشان دادند که مقیاس تحریک جویی می‌تواند افرادی را که مواد مصرف می‌کنند از آنهایی که مواد مصرف نمی‌کنند متمایز کند. تحقیقات مختلفی نشان داده‌اند که بین متغیرهای مصرف مواد و مقیاس نوجویی^۷ پرسشنامه شخصیتی سه بعدی کولینگر^۸ (۱۹۸۷) رابطه نیرومندی وجود دارد و مصرف کنندگان مواد در مقایسه با افراد بهنجار در مقیاس نوجویی نمره بالاتری می‌آورند. علاوه براین، افراد سیگاری نیز در مقیاس نوجویی نمرات بالایی کسب می‌کنند و نمرات بالا در مقیاس تحریک جویی و نوجویی با افزایش شدت اعتیاد همبسته بوده است (به نقل از هلماس^۹، دانی^{۱۰}، آرفکن^{۱۱}، هندرسن^{۱۲}، شاستر^{۱۳}، ۲۰۰۱). ویژگی‌های تحریک جویی و نوجویی با بازگشت^{۱۴} به مصرف مواد نیز مرتبط بوده است. مزاروس^{۱۵} و دیگران (۱۹۹۹) دریافته‌اند که نمرات بالا در مقیاس نوجویی، بازگشت را در مردان

¹ - Kopstein, A.N. Michell, G

² - Franques, P.U.

³ - Michell, G.

⁴ - Positive risk behavior

⁵ - Hansen, E.B. & Breivik, G.

⁶ - Segal, B. & Singer, J.L.

⁷ - Norelty Seeking

⁸ - Clonigers tridimensional Personality Qvestionnaire (TPQ)

⁹ - Helmust, t.c.

¹⁰ - Downey, K.K.

¹¹ - Arfken, C.L.

¹² - Henderson

¹³ - Schvster, C.R.

¹⁴ - Relapse

¹⁵ - Meszaros, K.

سهم‌زادی شده الکلیک پیش‌بینی می‌کند. همچنین، کراویتس^۱ و دیگران (۱۹۹۹) نشان داده‌اند که افراد دارای نمرات بالاتر مقیاس نوجویی به احتمال بیشتری از برنامه درمانی وابستگی به الکل کنار می‌کشیدند.

کپستاین^۲، کرام^۳، سلنتابو^۴ و مارتین^۵ (۲۰۰۱)، در گروهی از دانش‌آموزان کلاس‌های هشتم و یازدهم نشان دادند که عامل شخصیتی بازداری زدایی توانست رفتارهای مصرف سیگار و حبشش را پیش‌بینی کند، اما خرده‌مقیاس هیجان‌طلبی و ماجراجویی رابطه‌ای را با مصرف سیگار و حبشش نشان نداد.

نتایج تحقیقات فوق‌نشان می‌دهد که سازه تحریک‌جویی، می‌تواند مفهوم مهمی در شناسایی افرادی باشد که در معرض خطر اعتیاد قرار دارند. با وجود این، همان‌گونه که در تحقیق گودرز (۱۳۸۲)، به روش‌های اندازه‌گیری مراجعه کنید) گزارش شده است، به دلایل تفاوت‌های فرهنگی عامل‌های سازه تحریک‌جویی در کشورهای مختلف می‌تواند متفاوت باشد. به همین دلیل، میزان تأثیر این عامل‌ها در پیش‌بینی رفتارهای خطرجویانه نیز می‌تواند متفاوت باشد. بنابراین، هدف بررسی حاضر این بود که مشخص کند که افراد سوءمصرف‌کننده مواد در کدام یک از عامل‌های مقیاس تحریک‌جویی (نسخه ایرانی) با افراد بهنجار تفاوت می‌کنند. بدیهی است که با شناخت این عامل‌ها بهتر می‌توان افراد در معرض خطر اعتیاد را شناسایی کرد و اقدامات پیشگیرانه را به صورت هدفمندانه‌تر و اختصاصی‌تری برنامه‌ریزی کرد.

شعبه‌شناسی علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

۲- روش

۱-۲. آزمودنی‌ها

جامعه آماری در این پژوهش شامل افراد سوءمصرف‌کننده تریاک در شهرستان نورآباد ممسنی بود. از بین افراد فوق ۳۱ نفر از آنها که ملاک‌های وابستگی به مواد را بر اساس معیارهای تشخیصی DSM-IV داشتند، به تصادف انتخاب شدند. افراد گروه بهنجار که به

^۱-Kravitz, H

^۲-Kopstein, A.N.

^۳-Crum, R.M.

^۴-Celentano, D.D.

^۵-Martin, S.S.

عنوان گروه گواه انتخاب شدند از لحاظ متغیرهای سن، جنس، تحصیلات، تحصیلات پدر و مادر با گروه سوءمصرف کننده مواد جور شدند. ملاک‌های عدم شمول برای گروه سوءمصرف کننده مواد شامل نداشتن سابقه مشکلات روانپزشکی و استفاده از مواد مخدری به جز تریاک بود. ملاک‌های عدم شمول برای گروه بهنجار شامل نداشتن سابقه مصرف سیگار یا مواد مخدر و نداشتن بیماری روانی بود.

۲-۲. روش‌های اندازه‌گیری :

ابزارهای به کار گرفته شده در این پژوهش عبارت است از :

۱-۲-۲. پرسشنامه اطلاعات زمینه‌ای: از آزمودنی‌ها خواسته شد اطلاعات شخصی خودشان را شامل سن، تحصیلات، شغل، وضعیت تأهل و اطلاعاتی راجع به شغل، تحصیلات و سن همسر، تعداد فرزندان و شغل و تحصیلات والدینشان، در یک پرسشنامه محقق ساخته درج کنند. در مورد افراد سوء مصرف کننده مواد اطلاعات دیگری درباره مقدار مصرف روزانه دارو (به گرم)، تعداد دفعات بازگشت یا عود، نوع ماده مصرفی، سن شروع اعتیاد و غیره جمع‌آوری شد.

۲-۲-۲. مقیاس تحریک جویی زاگرمین: نسخه چهارم مقیاس تحریک جویی زاگرمین (فرم چهار، ۱۹۷۱) در این تحقیق مورد استفاده قرار گرفت. این نسخه از مقیاس تحریک جویی ۷۲ ماده دارد. ماده‌های مقیاس زاگرمین به شکل دو وجهی است. اگر آزمودنی وجهی را انتخاب کند که نشان دهنده تحریک جویی او باشد نمره ۱ به او داده می‌شود و اگر وجهی را انتخاب کند که نشان دهنده تحریک جویی او نباشد نمره صفر می‌گیرد. جمع نمرات آزمودنی در ماده‌ها، نمره تحریک جویی آزمودنی را تشکیل می‌دهد.

پایایی^۱ و روایی^۲ این مقیاس توسط گودرزی (۱۳۸۲) در شیراز مورد بررسی قرار گرفته است. پایایی مقیاس با استفاده از روش همسانی درونی^۳ (آلفای کرونباخ^۴) برابر ۰/۸۴ برای کل

1-reliability

2-Validity

3-internal Consistency

4-Cronbachs alpha

آزمودنی‌ها، ۰/۸۳ برای مردان و ۰/۸۵ برای زنان بود. ضریب همبستگی حاصل از تصنیف^۱ مقیاس برحسب ماده‌های زوج و فرد برای کل آزمودنی‌ها برابر ۰/۸۲، برای مردان برابر ۰/۸۳ و برای زنان برابر ۰/۸۰ بود. همه این ضرایب در حد مطلوب است و حکایت از پایایی مقیاس دارند. روایی مقیاس تحریک جویی زاگرن نیز با استفاده از روش روایی همزمان^۲ محاسبه شد. نتایج نشان داد که مقیاس تحریک جویی زاگرن در جهت پیش بینی شده با خرده مقیاس‌های انحراف ضد اجتماعی^۳ (Pd) و هیپومانیا^۴ (Ma) پرسشنامه شخصیتی چند وجهی مینه سوتا^۵ همبستگی مثبت و معنی دار دارد (به ترتیب برابر با $r=0/26$ ، $r=0/23$). علاوه بر این، نمرات مقیاس تحریک جویی زاگرن با خرده مقیاس‌های آزمون‌های خلاقیت تورنس^۶ همبستگی مثبت و معنی دار بین ۰/۲۵ تا ۰/۴۰ را نشان داد. در نسخه فارسی مقیاس تحریک جویی زاگرن به دلیل اشکال در محتوی نوشتاری ماده‌های ۱۶ و ۴۵ مقیاس، این ماده‌ها از مقیاس حذف شده‌اند (گودرزی). بنابراین، در مطالعه حاضر تحلیل‌ها تنها با ۷۰ ماده مقیاس انجام شد. ساختار عاملی^۷ مقیاس تحریک جویی زاگرن نیز در تحقیقی دیگر روی ۶۰۶ دانشجوی دانشگاه شیراز توسط گودرزی (۱۳۸۲) مورد بررسی قرار گرفت. خرده مقیاس‌های گزارش شده توسط گودرزی (۱۳۸۲) اگر چه از لحاظ مفهومی با خرده مقیاس‌های گزارش شده توسط زاگرن مشابهت‌هایی داشت، تفاوت‌هایی نیز در برداشت، این خرده مقیاس‌ها به تفکیک جنس به شرح زیر بودند: مردان؛ تجربه جویی، تنوع طلبی، هیجان طلبی، ماجراجویی. زنان؛ ماجرا جویی، تجربه جویی، مخاطره جویی و تنوع طلبی، هیجان طلبی.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

^۱ -half - spit

^۲ -Cancurrent Validity

^۳ - Psychopathic deviation

^۴ -Hypomania

^۵ -Minnesota Multiphasic Personality Inventory (MMPI)

^۶ -torrance tests of Creative thinking

^۷ -factor structure

۲-۳. روش اجراء

به منظور انتخاب افراد مبتلا به سوء مصرف تریاک ابتدا با استفاده از ملاک های DSM-IV با آزمودنی ها مصاحبه به عمل آمد و افرادی که واجد ملاک های فوق نبودند از آزمایش کنار گذاشته شدند. پس از اطمینان در مورد وجود ملاک های فوق در مورد آزمودنی های سوء مصرف کننده تریاک، از آنها خواسته شد تا پرسشنامه اطلاعات زمینه ای و مقیاس تحریک جویی زاگرمین را تکمیل کنند. پس از انتخاب ۳۱ نفر سوء مصرف کننده تریاک، از ۱۰۰ نفر آزمودنی غیر معتاد که در دامنه سنی افراد سوء مصرف کننده بودند، خواسته شد که دو مقیاس فوق را تکمیل کنند. سپس، از بین این ۱۰۰ نفر، افرادی که از لحاظ سن، تحصیلات و تحصیلات پدر و مادر با گروه سوء مصرف کننده مواد برابر یا تقریباً برابر بودند، انتخاب شدند.

۲-یافته ها

آزمودنی های این پژوهش در دامنه سنی ۲۰ الی ۴۵ سال بودند. میانگین سنی گروه سوء مصرف کننده مواد و گروه بهنجار ($M=30/1, SD=7/5$) با هم برابر ($M=30/1, SD=7/5$) بود. از لحاظ تحصیلات هم هر دو گروه کاملاً همتا شده بودند و آزمون خی دو نشان داد که تفاوت معناداری بین دو گروه وجود ندارد ($\chi^2=0, df=3, p=0/000$). به جدول شماره ۱ نگاه کنید). علاوه بر این، آزمون خی دو نشان داد که تحصیلات پدر و مادر آنها با یکدیگر تفاوت معنی دار آماری نداشت ($\chi^2=3/7, df=3, p=0/45$ ، $\chi^2=1/96, df=3, p=0/58$). به جدول ۱ نگاه کنید). آزمودنی های سوء مصرف کننده موادی که در این پژوهش شرکت کردند دارای خصوصیات زیر بودند: میانگین سن شروع اعتیاد، ۲۵ سال، میانگین مقدار مصرف تریاک ۲/۳ گرم ($SD=0/80$)، میانگین تعداد دفعات ترک ۳/۳ بار و میانگین تعداد افراد خانواده ۲/۴ نفر. از ۳۱ نفر سوء مصرف کننده مواد ۱۲ نفر مجرد (۳۸/۷ درصد) و ۱۹ نفر متأهل (۶۱/۳ درصد) بودند. از ۳۱ نفر فرد بهنجار نیز ۱۵ نفر مجرد (۴۸/۴) و ۱۶ نفر متأهل (۵۱/۶ درصد) بودند. آزمون خی دو تفاوت معنی داری بین وضعیت تأهل دو گروه نشان نداد.

جدول شماره ۱۵

تحصیلات آزمودنی ها و والدین آنها بر اساس مقاطع مختلف تحصیلی

گروه	تحصیلات	بی سواد	ابتدایی	راهنمایی	دبیرستانی	دانشگاهی
سوء مصرف کننده ها	۰	۴ (۱۲/۹)	۱۱ (۳۵/۵)	۱۲ (۳۸/۷)	۳ (۱۲/۹)	
افراد بهنجار	۰	۲ (۶/۵)	۱۰ (۳۲/۳)	۹ (۲۹)	۱۰ (۳۲/۳)	
تحصیلات پدر سوء مصرف کننده ها	۶ (۱۹/۴)	۱۲ (۳۸/۷)	۶ (۱۹/۴)	۶ (۱۹/۴)	۱ (۳/۲)	
تحصیلات مادر سوء مصرف کننده ها	۱۷ (۵۴/۸)	۸ (۲۵/۸)	۴ (۱۲/۹)	۲ (۶/۵)	۰	
تحصیلات پدر گروه بهنجار	۹ (۲۹/۵)	۱۲ (۳۸/۷)	۲ (۶/۵)	۵ (۱۶/۱)	۳ (۹/۷)	
تحصیلات مادر گروه بهنجار	۱۴ (۴۵/۲)	۱۳ (۴۱/۹)	۳ (۹/۷)	۱ (۳/۲)	۰	

به منظور آزمون فرضیه تحقیق که بیان می کرد افراد سوء مصرف کننده مواد در مقایسه با افراد بهنجار از تحریک جویی بالاتری برخوردارند، دو گروه فوق با استفاده از آزمون تی (t) برای گروه های وابسته (به دلیل همتا شدن گروه ها) در نمره کلی تحریک جویی و خرده مقیاس های آن مقایسه شدند. نتایج این مقایسه ها در جدول شماره ۲ درج شده است. همان گونه که نتایج جدول شماره ۲ نشان می دهد نمرات گروه سوء مصرف کننده مواد در مقیاس کلی و خرده مقیاس های تجربه جویی و تنوع جویی بیشتر از گروه بهنجار است. این نتایج فرضیه تحقیق را مورد تأیید قرار می دهد.

جدول شماره ۲

مقایسه دو گروه سوء مصرف کننده مواد و افراد بهنجار در نمره کلی تحریک جویی و خرده مقیاس های آن

متغیر	گروه	سوء مصرف کننده ها	افراد بهنجار	Df	T	P
نمره کلی تحریک جویی	۳۳/۱ (۷/۸)	۲۵/۴ (۶/۵)	۲۷	۴/۵	۰/۰۰۱	
تجربه جویی	۳/۳ (۱/۸)	۱/۶ (۱/۳)	۳۰	۵/۱	۰/۰۰۱	
تنوع طلبی	۳/۷ (۱/۷)	۲/۲ (۱/۴)	۳۰	۳/۳	۰/۰۰۲	
هیجان طلبی	۶/۹ (۲/۷)	۶/۴ (۲/۳)	۲۸	۰/۹۰	Ns	
ماجراجویی	۶/۴ (۲/۳)	۵/۸ (۲/۱)	۲۹	۱/۱	Ns	

بحث و نتیجه گیری

هدف این تحقیق مقایسه میزان تحریک جویی در افراد سوءمصرف کننده مواد و افراد بهنجار است. برای این منظور ۳۱ نفر سوءمصرف کننده تریاک با ۳۱ فرد بهنجار از نظر متغیرهای سن، تحصیلات، تحصیلات پدر و تحصیلات مادر هم‌تا شدند. سپس، پرسشنامه تحریک جویی زاگرن را تکمیل کردند.

مقایسه میزان تحریک جویی در دو گروه نشان داد که افراد سوءمصرف کننده مواد در نمره کلی و خرده مقیاس‌های تجربه جویی و تنوع طلبی نسبت به گروه بهنجار نمرات بالاتری کسب کردند. میزان بیشتر تحریک جویی و تجربه جویی در افراد سوءمصرف کننده مواد نسبت به افراد بهنجار با نتایج تحقیقاتی که زاگرن (۱۹۹۴) مورد بازنگری قرار داد هماهنگ است. تجربه جویی یکی از خرده مقیاس‌هایی است که ماده‌های آن در بردارنده گرایش به کسب و تجربه طیف متفاوتی از تجارب جدید، هیجان آمیز و خطرناک است که اطلاعات فرد در زمینه آنها ناچیز است.

نمره بالاتر افراد سوءمصرف کننده مواد در خرده مقیاس تنوع طلبی نسبت به گروه بهنجار، حاکی از یک یافته جدید در ایران است. خرده مقیاس تنوع طلبی میل فرد به انجام کارهای غیرتکراری و متنوع و جدید را نشان می‌دهد و از این نظر ممکن است با مقیاس نوجویی پرسشنامه شخصیتی سه بعدی کولینجر وجوه مشترکی داشته باشد. بنابراین، شاید بتوان گفت که این یافته با نتایج تحقیقاتی که گزارش داده است، مصرف کنندگان مواد و افراد سیگاری در مقایسه با افراد بهنجار در مقیاس نوجویی نمره بالاتری می‌آورند و این که نمرات بالا در مقیاس تحریک جویی و نوجویی با افزایش شدت اعتیاد همبسته بوده است، همسو می‌باشد (به نقل از هلماس، دانی، آرفکن، هندرسن، شاستر^۱، ۲۰۰۱). همچنین، بعضی از ماده‌های مقیاس تنوع جویی با ماده‌های مقیاس بازداری زدایی شباهت دارد و از این نظر یافته حاضر با تحقیقاتی که بازداری زدایی بالاتری را در افراد سوءمصرف کننده مواد نشان داده است، هماهنگی دارد (مثلاً، کپستاین، ۱۹۹۹؛ میشل، ۱۹۹۹).

نمرات بالاتر افراد سوءمصرف کننده مواد در خرده مقیاس‌های تنوع طلبی و تجربه جویی می‌تواند در زمینه پیشگیری و درمان اعتیاد هدایت کننده باشد. مثلاً، دارجین و مک اون (۱۹۹۳)

^۱-Helmus, T.C.

نشان دادند که انجام فعالیت های خطرناک و برنامه های ماجراجویانه روش های مؤثری در بازتوانی افراد سوءمصرف کننده مواد و جنایتکار است. بدین ترتیب، شاید بتوان از طریق فراهم آوردن تجارب متنوع و گوناگون و آموزش های کافی در زمینه مواد مخدر به افراد مستعد کمک کرد تا بتوانند نیازهای تنوع طلبی و تجربه جویی خود را ارضاء کنند و تمایلات آنها برای رفتن به سوی مواد کاهش یابد. تحقیقات آینده باید بررسی کنند که آیا فراهم آوردن چنین تجاربی برای گروه های در معرض خطر می تواند موجب کاهش گرایش به سمت مواد مخدر شود.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 پرتال جامع علوم انسانی

منابع

۱. گودرزی، محمد علی. (منتشر نشده). "بررسی ساختار عاملی مقیاس تحریک جویی زاگرمین در شیراز". گزارش پژوهشی بخش روان شناسی بالینی دانشگاه شیراز.
۲. گودرزی، محمد علی. (منتشر نشده). "بررسی ویژگی‌های روان سنجی مقیاس تحریک جویی زاگرمین در شیراز". گزارش پژوهشی بخش روان شناسی بالینی دانشگاه شیراز.

References

1. Durgin, C. H. & McEwen, D. (1993). "Troubled young people after the adventure program: A case study". In M. A. Grass, Adventure therapy: Therapeutic applications of adventure programming (pp.323-331). Dubuque: Kendall/Hunt.
2. Forthun, I. F., Bell, J. J., Belln, J. & Peek, C. W. (1999). "Religiosity,, sensation seeking and alcohol drug use in denominational and gender contents. *Journal of Drug Abuse*", 29, 1, 75-90.
3. Franques, P. U. Auriacombe, M. U. Verger, M. U. Brisseau-Gimenez, S. U. Grabot, D. U. Tignol, J. U. (2003). Sensation seeking as a common factor in opioid dependent subjects and high risk sport practicing subjects. A cross sectional study. "*Drug and Alcohol Dependence*", 69, 2, 121-126.
4. Hansen, E.B., & Breivik, G. (2001). Sensation seeking as a predictor of positive and negative risk behaviour among adolescents. "*Personality and Individual Differences*", 30(4), 627-640.
5. Helmus, T. C. Downey, K. K. Arfken, C. L. Henderson, M. J. & Schuster, C. R. (2001). Novelty seeking as a predictor of treatment retention for heroin dependent cocaine users. *Drug and Alcohol Dependence*, 61, 287-295.
6. Kopstein, A. N. (1999). Motivational and personality factors associated with adolescent alcohol, tobacco and marijuana use. *Dissertation Abstracts International: Section B: The Sciences & Engineering*, 60 (4-B), 1558.
7. Kopstein, A. N. Crum, R. M. Celentano, D. D. Martin, S. S. (2001). Sensation seeking needs among 8th and 11th graders: characteristics associated with cigarette and marijuana use. "*Drug and Alcohol Dependence*", 62, 195-203.
8. Kravitz, H. M. Fawcett, J. McGuire, M. Kravitz, G. S. Whitney, M. (1999). Treatment attrition among alcohol-dependant men: Is it related to novelty seeking personality traits? "*Journal of Clinical Psychopharmacology*", 19, 51-56.

9. Meszaros, K. Lenzinger, E. Hornik, K. Fureder, T. Willinger, U. Fischer, G. Schonbeck, G. Aschauer, H. N. (1999). The Tridimensional Personality Questionnaire as a predictor of relapse in detoxified alcohol dependents. The European Fluvoxamine in Alcoholism Study Group." *Alcoholism and Clinical Experimental Research*", 23, 483- 486.
10. Michell, G. Perez, D. F. Falissard, B. Carton, S. Jouvent, R. (1999). Construction and validation of a sensation seeking scale for adolescents." *Personality and Individual Differences*", 26, 1, 159-174.
11. Segal, B. Singer, J. L. (1976). Daydreaming, drug and alcohol use in college students. A factor analytic study." *Addictive Behaviors*", 1, 227-235.
12. Wagner, M.K. (2001). Behavioral characteristics related to substance abuse and risk-taking, sensation seeking, anxiety sensitivity, and self-reinforcement. *Addictive Behaviors*, 26, 115-120.
13. Zuckerman, M. (1971). "*Dimensions of Sensation seeking*". Journal of Consulting and Clinical Psychology, 36, 45-52.
14. Zuckerman, M. (1979). Sensation seeking: Beyond the optimal level of arousal. Lawrence Erlbaum Associates, Hillsdale, NJ.
15. Zuckerman, M. (1994). "**Behavioral expressions and biological bases of sensation seeking**". Cambridge University Press, New York.
16. Zuckerman, M. Bone, R. N. (1972). What is the Sensation seeking. Journal of Consulting and Clinical Psychology, 39, 2, 308-321.

شعبه‌شناسی و مطالعات فرهنگی
 مقاله‌های علمی پژوهشی